

ZA PROFESOREM JAROMÍREM BARTOŠEM

(28. 3. 1927 — 13. 4. 1972)

Ve čtvrtek 13. dubna ve večerních hodinách zemřel prof. dr. Jaromír Bartoš, CSc., marxistický filosof, který po dlouhá léta působil nejen na filosofické fakultě brněnské university, ale i v ČSAV. Smrt ho zastihla náhle, plného elánu a plánů.

Narodil se v pohraniční obci Písečné nad Dyjí v rodině podúředníka finanční stráže. Po Mnichovu se musela rodina odstěhovat, Bartošův otec byl penzionován a v roce 1942 zemřel. Ale byl to právě on a jeho volnomyšlenkářské a ateistické zaměření, které v Jaromíru Bartošovi vzbudilo zájem o studium filosofie. Svě přání uskutečnil v poválečných letech 1945 až 1949, kdy na filosofické fakultě brněnské university studoval obory filosofie a dějepisu. Po vystudování nastoupil na výzvu strany na vesnické škole, ale zároveň psal disertační práci „Noetický a axiologický systém Karla Engliša“ a už v létě 1950 složil rigorosní zkoušky a stal se doktorem filosofie. Pokračoval dále v pedagogické práci na různých školách a roku 1954 byl přijat do interní vědecké aspiratury na katedře dialektického a historického materialismu brněnské university a o tři léta později se na téže katedře stal odborným asistentem. Roku 1960 obhájil kandidátskou práci „Vývoj pojmu ‚náhoda‘ v obrysech“ na Filosofickém ústavu ČSAV v Praze. V říjnu 1962 se habilitoval na filosofické fakultě v Brně; svou habilitační práci později přepracoval a vyšla knižně pod názvem „Kategorie nahodilého v dějinách filosofického myšlení“ roku 1965. V roce 1963 byl jmenován docentem a roku 1968 mimořádným profesorem. V této době už připravoval doktorskou disertační práci zabývající se kritickou analýzou kauzální metody a v souvislosti s tím i metodou strukturální. Tuto práci mu však už bohužel smrt nedovolila ukončit.

Se svou vědeckou prací spojoval profesor Bartoš i řadu organizačních funkcí. Byl členem komise pro dialektický a historický materialismus při kolegiu filosofie a sociologie ČSAV, členem komise ministerstva školství a kultury, která v letech 1965–1966 připravovala přestavbu výuky marxismu-leninismu na filosofických fakultách, dále byl členem několika dalších vědeckých komisí; do posledního okamžiku pracoval v užší redakční radě Filosofického časopisu ČSAV a v redakci časopisu Filozofia.

Do roku 1969 byl členem filosofických kateder na Universitě Jana Evangelisty Purkyně, naposledy katedry filosofie a metodologie věd na filosofické fakultě, v níž byl zástupcem vedoucího katedry. Když se v Brně zřizoval Kabinet pro filosofii ČSAV, stal se jeho vedoucím a po jeho reorganizaci v roce 1972, kdy vědecké zaměření pracoviště už neodpovídalo charakteru jeho vlastní vě-

decké práce, přešel jako samostatný vědecký pracovník do Ústavu pro filosofii a sociologii v Praze. Ani tehdy však nepřestal pracovat na filosofické fakultě brněnské university, kde nejenom pravidelně přednášel, ale vedl i výběrový seminář pro zvláště nadané studenty, jež považoval za budoucí možné vědecké pracovníky v oboru filosofie. Plnil i ostatní funkce vysokoškolského učitele a navíc přednášel externě i na právnické fakultě.

S jeho jménem je spjata i brněnská odbočka Filosofické jednoty, kde byl po několik let členem výboru a od roku 1972 jeho předsedou a členem ústředního orgánu Jednoty. Nevěnoval se tu jenom organizační práci, ale na pracovních zasedáních odbočky přednesl mnoho přednášek.

Práce prof. Bartoše však nebyla pouze čistě vědecká, pedagogická a vědecko-organizační. Dovedl ji účelně spojovat i s prací politickou. Nemáme zde na mysli pouze politický význam některých jeho vědeckých funkcí a práce pedagogické, ale především tu skutečnost, že od roku 1948, kdy požádal o vstup do strany, setkáváme se s ním i jako s odpovědným stranickým a veřejným pracovníkem. V padesátých a šedesátých letech působil hlavně v ideologické oblasti, ale zastával také funkce politicko-organizační a prošel praxí ve stranickém aparátě. V současné době byl externím učitelem oblastní školy stranické v Brně, členem vedení lektorské skupiny filosofie při KV KSČ a lektorem Večerní university marxismu-leninismu, kde se už v roce 1960 podílel na zpracování skript „Dialektický materialismus“.

Svou vědeckou práci zahájil Bartoš jako axiolog. Tomu odpovídá i téma jeho disertační práce. Ale záhy, už v době aspirantury obrátil svůj zájem k otázkám fundamentálně ontologickým.

Jeho publikované práce lze rozdělit do několika skupin. Ze základního zájmu 1) o otázky dialektiky, vztah dialektické a formální logiky apod., vyrůstá na jedné straně hluboký zájem 2) o dějiny základních filosofických kategorií, který se v poslední době měnil 3) v pokusy o analýzu interpretačních schémat a modelů skrytých v pojmech myšlenkové reprodukujících pohyb. Tak se Bartoš opět dostával k obecnějším problémům myšlenkové reprodukce skutečnosti a k základním otázkám marxistické ontologie. Kromě toho se v jeho díle setkáváme 4) s množstvím článků s pedagogickým zaměřením, s úvahami o české filosofii obecně a s pracemi zabývajícími se výukou filosofie, zvláště na UJEP.

Tyto Bartošovy zájmy můžeme sledovat rovnoměrně během celé doby, kdy publikoval. Bartošovy názory nebyly nikdy poplatné dobovým módám. Stejně jako bojoval od poloviny padesátých let, tedy vlastně od počátku své publikační činnosti, proti dogmatickému zjednodušování marxismu, nepodlehli ani v letech šedesátých tendencím kombinovat marxistickou filosofii s nemarxistickými názory, respektive je jimi nahrazovat.

To se projevuje i v jeho článku O tzv. zákonu negace negace,¹ v němž Bartoš reaguje na pokusy vnášet do marxismu hegelovské názory. K těm však podle něho patří i chápání zákona negace negace jako základního zákona dialektiky. Opíraje se o Leninovy názory na tuto otázku Bartoš dokazuje, že redukce marxistické dialektiky na zákon negace negace je mylná.

Určitým způsobem se Bartoš k tomuto tématu vrátil o deset let později, kdy se zabýval problémy souvisejícími s Engelsovým Anti-Dühringem a významem,

¹ Filosofický časopis 1958, č. 2.

který mu pozdější marxistická filosofie připsala.² Bartoš nepopírá význam tohoto Engelsova díla, jako jediného pokusu zakladatelů marxismu vyložit své názory systematicky. Upozorňuje však na situaci, v níž byla kniha psána, i na její polemický charakter. Kapitoly o dialektice, stejně jako celé dílo, vznikly pod tlakem okamžitého požadavku odpovědět na Dühringovy názory. Tím je také dáno to, nač kladl Engels největší důraz. Shodou okolností došlo později k tomu, že na základě Anti-Dühringa vzniklo učení o třech hlavních zákonech dialektiky. Marxistickou filosofii, dialektický materialismus však nelze redukovat na učení o negaci negace a triádě.

Bartošův zájem o základní problémy dialektiky dokumentuje kromě uvedených dvou článků i množství recenzí, které zde nechceme citovat. Určitým přechodem k dalším dvěma zájmovým okruhům jeho činnosti je rozbor interpretace teorií absolutní a relativní pravdy.³ Bartoš zachycuje problémy spjaté s chápáním absolutní a relativní pravdy i sám vznik těchto pojmů. Potíže podle jeho názoru vznikají ze dvou hlavních důvodů. Prvním z nich je rozpor mezi dynamickou podstatou absolutní a relativní pravdy, jak se projevuje především u Engelse, který je vlastním tvůrcem těchto pojmů (na základě předpokladů utvořených v Hegelově filosofii) a mezi statickou terminologií; druhým je skutečnost, že těchto pojmů, kterých lze úspěšně použít jen při zkoumání určitých větších celků poznatků, bývá nesprávně užíváno i při rozboru případů jednotlivých.

Při studiu základních problémů materialistické dialektiky se Bartoš dostal k rozboru jednotlivých kategorií. Dějinám kategorie náhody je věnována jeho kandidátská práce a jeho pozdější monografie.⁴ Její jádro pochází z let 1955 až 1965 a dlouholetý Bartošův zájem o problematiku nahodilosti potvrzují i články, které jí věnoval.

Pro toto zaměření Bartošovy vědecké práce je charakteristický i jeho pokus vyjasnit metodologii výkladu historického vývoje kategorií.⁵ Základní otázka, kterou si Bartoš klade, je: věnovat se vývoji problému, nebo vývoji pojmu? Avšak i když se rozhodl pro studium vývoje pojmu, je neustále spjat s vývojem problému, či spíše problémů: během svého vývoje se totiž pojem nebo kategorie dostává obvykle do spojitosti s různými problémy, z nichž každý mění její význam a obsah. Z tohoto poznatku pak Bartoš vyvozuje metodologické důsledky.

Předznamenáním Bartošova zaměření na rozbor kategorie náhody jsou jeho články „Pojem ‚náhoda‘ u Hegela a u zakladatelů marxismu“⁶ a „Pojem ‚náhoda‘ v předhegelovské filosofii“.⁷ V obou vyzdvihuje Hegelovu úlohu při formování kategorie náhody a význam jejího marxistického zpracování. V článku o pojmu náhody v předhegelovské filosofii se navíc objevuje i typologie pojmu náhoda. Bartoš rozeznává tři varianty: 1) původní antropomorfní a neteoretický

² J. Bartoš, *Polemický kontakt Engelse s Dühringem a vznik kapitol o dialektice v Anti-Dühringu*, Filosofický časopis 1968, č. 6.

³ J. Bartoš, *Problém interpretace kategorií absolutní a relativní pravdy*, Filosofický časopis 1965, č. 3.

⁴ J. Bartoš, *Kategorie nahodilého v dějinách filosofického myšlení*, Praha 1965.

⁵ J. Bartoš, *Zur Methodologie einer entwicklungsgeschichtlichen Deutung der Kategorie der Dialektik*, SPFFBU G 6 (1962).

⁶ SPFFBU G 3 (1959).

⁷ Filosofický časopis 1960, č. 1.

význam, 2) demokritovskou variantu — pojetí nahodilého jako protikladu kauzálně determinovaného a 3) variantu platónskou — nahodilé jako protiklad teleologicky zaměřeného. Z těchto variant podle Bartošova názoru odrážela pohyb v objektivní realitě s relativní pravdivostí pouze varianta demokritovská, která v pozdějším filosofickém vývoji přežívala v mechanistických názorech.

Kategorie náhody je jednou z nejkomplicovanějších filosofických kategorií. Její vztahy k množství různých problémů podměnily neobvykle velký tematický rozsah Bartošovy monografie. Pochopitelně, že se nemohl dotknout všech problémů, s nimiž se kategorie náhody za dvaapůl tisíce let své existence setkala. Ale i tak vyžadovalo úspěšné splnění úkolu, který s Bartoš vytyčil, velkou filosofickou erudici, historicko-filosofický přehled a neméně i znalost filosofických metod.

Podnětný je i závěr práce, v němž se Bartoš zabýval významem kategorie náhody v novodobé marxistické filosofii v souvislosti s problémy vývoje moderní vědy. Podle jeho názoru ustupuje v současné době do pozadí určení nahodilého jako vnějšího v protikladu k vnitřnímu (hegelovské pojetí); jeho místo zaujímá definice nahodilého jako nepodstatného v protikladu k podstatnému — zákonitému.

Bartoš píše: „Tak je tedy kategorie nahodilého pojmem klasifikačním a h o d n o t í c í m, ovšem ne ve smyslu etickém nebo axiologickém, nýbrž ve smyslu ontologickém. Dialektický pojem nahodilého je kategorií gnoseologicko-ontologicku, která vzniká reflexí tu prostší, tu složitější.

Uvažovat o nahodilém znamená zkoumat svět, odhalovat jeho strukturu. Znamená to poznávat objektivní formy, které určují vnitřní tvar všeho, co existuje a co se objevuje před našimi smysly, znamená to především poznávat zákonitosti. Nahodilost je rubem mince, jejímž lícem je zákonitost...“⁸

Bartošova kniha jako každé skutečně nové filosofické dílo nevyvolala jednoznačnou reakci. Důvodem k polemickým hlasům byly jednak některé Bartošovy neortodoxní názory a pak i skutečnost, že při tak velkém záběru, jaké zpracovávané téma vyžadovalo, nemohl Bartoš zachytit všechny problémy a otázky, které by si zasluhovaly v souvislosti s danou problematikou rozboru. Přesto byla jeho kniha v naší filosofii pokusem o ražení nové cesty, po níž Bartoš analýzou dalších kategorií pokračoval.⁹

Zabýval se problematikou vzniku novodobé kategorie hmoty,¹⁰ přičemž i nadále využíval metodologického přístupu, který byl charakteristický pro jeho rozbor náhody. Bartoš vyšel od počátečního chápání hmoty v antice a věnoval se rozboru Aristotelovy pojmové dvojice „látka“ a „forma“ i jejímu pozdějšímu

⁸ J. Bartoš, *Kategorie nahodilého...*, str. 166; zdůraznil J. B.

⁹ O výsledcích své práce referoval J. Bartoš na filosofickém kongresu Antiquitas Graeco-Romana ac tempora nostra v Brně roku 1966 (referát byl otištěn v aktech kongresu, která vydalo nakladatelství Academia roku 1968) a na XIV. mezinárodním filosofickém kongresu ve Vídni roku 1968. Tento referát otiskl Sborník prací filosofické fakulty brněnské university B 16 v roce 1969 pod názvem *Pokus o filosoficko-sémantickou analýzu pojmu „nahodilost“*. (Další Bartošův příspěvek na tomto kongresu, otištěný tamtéž pod názvem *Problém inkongruence interpretačních pojmů*, se již zabývá problémem vzniku pojmů reflektujících pohyb a dění, a to nejprve jako forem myšlení člověka jednajících. Předznamenává už další směr Bartošova zájmu.) Do řady Bartošových publikací o problému náhody patří i článek *Die Entstehung der theoretischen Kategorie der Zufälligkeit in der Antike* v časopise *Helikon, Rivista de la cultura e tradizione classica* 1966, No 3—4.

¹⁰ J. Bartoš, *K otázce vzniku novověké kategorie hmoty*, Filosofický časopis 1964, č. 3.

zpracování ve scholastice. Rozhodující obrat ve vývoji chápání kategorie „hmota“ nastal v renesanci, kdy se z této kategoriální dvojice udržel jen pojem „látka“ (materia). V pracích B. Telesia, F. Patriziho a G. Bruna se probojovalo nové empirické pojetí hmoty, které se upevnilo v 17. století v dílech G. Galileiho a I. Newtona. Jejich kvantitativistický názor na skutečnost přispěl k rozšíření a upevnění kategorie hmoty, což se spojilo s jejím mechanistickým pojetím. To je pojetí, se kterým se setkáváme v celých dějinách předmarxistické filosofie. Teprve Marxovo, Engelsovo a Leninovo dílo přispělo k dalšímu rozvoji chápání tohoto pojmu.

Bartošův způsob rozboru jednotlivých kategorií jej však znenáhla vedl k poněkud jiné problematice. Bylo to způsobeno především tím, že při historickém rozboru kladl důraz i na analýzu původních, zpravidla antropomorfních významů jednotlivých kategorií. Tak se dostal i ke zkoumání otázky, jak se jednotlivé pojmy uplatňují v běžném lidském myšlení.

Zájem o způsob myšlení nebyl u Bartoše nikterak nový. Už v roce 1957 publikoval článek nazvaný *Paradoxní teze o rozpornosti pohybu a problém zásad správného myšlení*,¹¹ ve kterém zkoumá především vztah dialektiky a formální logiky. Jeho cílem bylo „rozebrat ty z tezí o rozpornosti pohybu, které odporují zásadě sporu, a alespoň v obrysech vyřešit otázku závaznosti logické zásady sporu a logických zásad vůbec“.¹²

Bartoš dochází k závěru, že „paradox není vyšší formou vyjádření, nýbrž jen občasným pomocným prostředkem. Základní, jediné přesná a z hlediska vědy (a tedy také i vědecké filosofie) nejvyšší forma vyjádření není paradox, nýbrž vyjádření logické.“¹³ Mnoho nejasností podle Bartošova názoru vyplývá z ne správného pochopení vztahu mezi dialektikou, logikou, induktivní a deduktivní metodou. Stanoví tři dvojice protikladných pojmů: dialektika — metafyzika, dedukce — indukce, logika — nelogičnost. „Logika a dialektika jsou navzájem nesrovnatelné, nesouměřitelné, jsou to pojmy různého rodu. Totéž ovšem platí i o vzájemném vztahu zákonů dialektiky a zásad logiky, které tedy navzájem vůbec nemohou kolidovat. Zásady logiky jsou zásady správného myšlení, zákony dialektiky jsou pak nejobecnější zákony veškeré reality, a poněvadž dialektiky objektivní reality musíme pod trestem jejího nepochopení dbát, jsou zákony dialektiky také nejobecnější metodou vědeckého zkoumání.“¹⁴

Stat *Paradoxní teze o rozpornosti pohybu* spolu s výše uváděným článkem o zákonu negace negace pochází z období, kdy Bartoš polemizoval proti pokusům o hegelizování marxismu. Jeho poněkud scientistní zaměření jej však vedlo do pozice v určité míře extrémní. Jeho názory kritizoval J. Zeman v *Tvorbě*¹⁵ a ani na katedře se nesetkaly s kladnou odezvou.¹⁶ Některé z nich Bartoš pozměnil a k tématu aporií se už později nevrátil.

Článek zabývající se paradoxní tezí o rozpornosti pohybu byl pouze ukazate-

¹¹ *Filosofický časopis* 1957, č. 3.

¹² J. Bartoš, *Paradoxní teze o rozpornosti pohybu...*, str. 348.

¹³ Tamtéž, str. 353; zdůraznil J. B.

¹⁴ Tamtéž, str. 356—357.

K tomuto tématu se Bartoš vrátil ještě v glose *O rozporech v myšlení* uveřejněné ve *Filosofickém časopise* 1958, č. 4.

¹⁵ J. Zeman, *Rozpor a pohyb — klíč k dialektice*, *Tvorba* 1958, č. 38—39.

¹⁶ G. Riedel, *Z diskusí na katedře dialektického a historického materialismu brněnské university*, *SPFFBU G 3* (1959), str. 117.

lem dalšího směru Bartošových zájmů, naproti tomu stať *Problém obecné charakteristiky kauzální interpretace pohybu*¹⁷ je jasným důkazem posunu. Metodicky vychází ještě ze stejných pozic jako rozbor nahodilosti a hmoty, avšak důraz se přesouvá na rozbor kauzální analýzy v současném myšlení. V kontextu marxistické filosofie ji Bartoš ztotožňuje s analýzou genetickou. „Kauzální rozbor zkoumá jev tím, že zkoumá místo jeho vzniku v kontextu různých procesů, úseků procesů, jejich stránek a dialektických vztahů a reprodukuje situaci vzniku buď s dosažitelnou relativní úplností, jde-li o výzkum teoretický, nebo se zkratkovitou kusostí, jde-li o zodpovězení praktických otázek, a přitom si z pochopitelných důvodů všímá především souvislostí nejpodstatnějších.“¹⁸ „Kauzální metoda má nezadržitelnou tendenci proměnit se v nejširší a nejobecnější chápání metody genetickou.“¹⁹ Bartoš v této souvislosti staví do protikladu kauzální metodu a kauzální kategorie, které se proměnit nemohou, a proto ustupují v současné teorii do pozadí.

V roce 1961 publikoval Bartoš článek *Die kausale Deutung im alltäglichen Denken und ihre Beziehung zu der Praxis*.²⁰ Zkoumá v něm způsoby, jakými se pojem „příčina“ zkoumá v běžném myšlení, a nachází tři: Jako příčina bývá chápán 1) geneticky poslední antecedent, 2) lidská činnost a 3) něco, co se vymyká obvyklému pořádku. Bartoš konstatuje, že kauzální myšlení je méně hluboké ve srovnání s dialektickým a v krátkosti rozebírá způsob marxistických politických analýz.

Podobnou tematikou se zabývá i v článku *Kausalita a homo faber*.²¹ Kromě problémů, které řešil už v článku předchozím, se zde objevuje i pokus o výklad chápání kauzality v právním myšlení a o zhodnocení místa kauzality v myšlení vědeckém.

Určitým protějškem právě citované práce je Bartošova stať *Dialektika odrazu a praxe v tzv. párových kategoriích dialektiky*,²² kde Bartoš aplikuje daný způsob rozboru na kategorie, jako jsou forma a obsah, náhoda, možnost, kauzalita a svoboda. Ukazuje vztah těchto kategorií k člověku, k lidské činnosti. V menší míře, a především zprostředkovaněji, jsou k lidské praxi vtaženy pojmy, jako je nutnost, zákonitost, determinovanost a řád. Článek je vlastně syntézou té části Bartošových výzkumů, která se týkala vzniku dialektických kategorií vyjadřujících pohyb z jejich původních předchůdců a jejich neteoretického chápání v běžném myšlení.

Tuto otázku rozpracovává Bartoš částečně i v jednom ze svých posledních článků *Úvod do typologie kauzálního myšlení*,²³ kde však hlavní důraz klade na uplatnění kauzálního myšlení v teorii. Za základní typy kauzálních výkladů považuje: 1) vztah vyjádřené schématem jedna příčina způsobuje jeden následek, 2) koncepci plurality příčin a 3) koncepci, která při uznání více genetických antecedentů je rozlišuje podle významu. Právě tato koncepce, která je nejvíce

¹⁷ SPFFBU B 12 (1965).

¹⁸ J. Bartoš, *Problém obecné charakteristiky kauzální interpretace pohybu*, str. 40.

¹⁹ Tamtéž, str. 41; zdůraznil J. B.

²⁰ SPFFBU G 5 (1961).

²¹ J. Bartoš, *Kausalita a homo faber (příspěvek k problému selektivního charakteru kauzálních soudů)*, *Filosofický časopis* 1968, č. 2.

²² *Filosofický časopis* 1970, č. 3. Jde o zpracovaný text přednášky, kterou Bartoš přednesl v sekci filosofie a historie university v Jeně.

²³ *Filozofia* 1971, č. 5.

práva složitosti objektivní reality, však velmi lehce přechází v interpretaci strukturální. Spolu s otázkami typologie kauzálního myšlení řeší Bartoš v tomto článku problémy spjaté se slovním sdělením určitého poznatku a jeho adekvátní formy.

Bartošovy časopisecké publikace věnované problému kauzality byly přípravým studiem ke knize s názvem „Problém kauzální metody“. Na jejich základě lze říci, že kniha byla až na kapitolu věnovanou otázkám strukturálních výkladů ve značně pokročilém stadiu příprav. Teprve později však budeme moci určit, postoupily-li tak daleko, že bude možné studie zveřejnit.

Bartošův zájem o způsoby myšlení i o formálně správné a srozumitelné vyjádření myšlenek a poznatků byl pravděpodobně podněcen i jeho prací pedagogickou. Jako dlouholetý vysokoškolský učitel se musel s touto problematikou střetávat a ani čtenáři jeho děl, ani jeho posluchači se v jeho výkladu nesetkávali s myšlenkovou nejasností, nepřesností nebo nesrozumitelností. Důraz na přesnost ve vědeckém vyjadřování dokumentuje i Návrh mezinárodní normy pro lokalizování citátů z děl klasiků marxismu-leninismu;²⁴ k diskusi o způsobu práce ve společenských vědách přispěl Bartoš i článkem K otázkám kolektivní práce ve společenských vědách a zvláště ve filosofii.²⁵ Bartoš-pedagog byl spoluautorem učebního plánu výuky marxisticko-leninské filosofie na filosofické fakultě UJEP a účastnil se i diskuse o struktuře marxistické filosofie. V této souvislosti se také zajímal o dějiny oboru filosofie na filosofické fakultě brněnské university.²⁶

Profesor Jaromír Bartoš odešel náhle, v rozkvětu svých tvůrčích i životních sil. Česká filosofie v něm ztrácí nadaného a obětavého vědeckého pracovníka, učitele zaníceného touhou po hledání pravdy, vychovatele budoucích vědců i učitelů, člověka.

Ivana Holzbachová

²⁴ Filosofický časopis 1964, č. 5. Jde o Bartošův příspěvek přednesený na II. mezinárodní konferenci redakčních kolektivů marxistických časopisů v Liblicích (13.–15. května 1963). Ve Filosofickém časopise je otištěn ve zkrácené verzi, celý jej uveřejnil SPFFBU G 8 (1964) pod názvem *Um eine international gültige Normung der Quellennachweisung für die Werke der Klassiker des Marxismus-Leninismus*.

²⁵ Přehled vědecké a pedagogické práce kateder marxismu leninismu 1962, č. 4–5.

²⁶ J. Bartoš, *K dějinám oboru filosofie na brněnské universitě*, Filosofický časopis 1967, č. 4. Bartoš byl také jedním z pracovníků, kteří pořizovali soupis písemné pozůstalosti Gustava Riedela, prvního vedoucího katedry dialektického a historického materialismu na brněnské universitě. Zprávu o tomto soupisu otiskl pod názvem *Soupis písemné pozůstalosti dr. Gustava Riedela* ve SPFFBU B 15 (1968).

BIBLIOGRAFIE PRACÍ JAROMÍRA BARTOŠE

1. *Paradozní teze o rozpornosti pohybu a problém zásad správného myšlení*, FČ 1957, č. 3.
2. *Nový sovětský sborník o kategoriích dialektiky*, SPFFBU G 1 (1957) (recenze knihy Kategorii materialističeskoj dialektiki, Moskva 1956).
3. *Na okraj knihy J. Cvekla o materialistické dialektice*, Tvorba 1957, č. 17 (recenze knihy J. Cvekla O materialistické dialektice, Praha 1956).
4. *Nová kniha o materialistické dialektice*, Věda a život 1957, č. 7.
5. *O tzv. zákonu negace negace*, FČ 1958, č. 2.
6. *O rozporech v myšlení*, FČ 1958, č. 5.
7. *Filosofické stati sborníku společenskovědných kateder ČVUT*, SPFFBU B 5 (1958).
8. *Reprezentální sborník britské buržoazní filosofie*, FČ 1959, č. 6 (recenze knihy Contemporary British Philosophy, London—New York 1956).
9. *Pojem „náhoda“ u Hegela a u zakladatelů marxismu*, SPFFBU G 3 (1959).
10. *Pojem „náhoda“ v předhegelovské filosofii*, FČ 1960, č. 1.
11. *Podnětná kniha o dialektice pojmového odrazu skutečnosti*, FČ 1960, č. 6 (recenze knihy J. Horna Wiederspiegelung und Begriff, Berlin 1958).
12. *Některé problémy logiky v sovětských pracích z let 1958—1959*, SPFFBU G 4 (1960) (souhrnná recenze).
13. *Američtí filosofové při práci*, FČ 1961, č. 1 (recenze knihy American Philosophers at Work. The Philosophic Scene the United States, New York 1956.)
14. *Die kausale Deutung im alltäglichen Denken und ihre Beziehung zu der Praxis*, SPFFBU G 5 (1961).
15. *K otázce kolektivní práce ve společenských vědách a zvláště ve filosofii*, Přehled vědecko-pedagogické práce kateder marxismu-leninismu 1962, č. 4—5.
16. *J. Zelený: O logické struktuře Marxova Kapitálu*, SPFFBU G 6 (1962).
17. *Zur Methodologie einer entwicklungsgeschichtlichen Deutung der Kategorie der Dialektik*, SPFFBU G 6 (1962).
18. *Druhá mezinárodní konference redakčních kolektivů marxistických filosofických časopisů*, SPFFBU G 7 (1963) (zpráva).
19. *K otázce vzniku novověké kategorie hmoty*, FČ 1964, č. 3.
20. *Návrh mezinárodní normy pro lokalizování citátů z děl klasiků marxismu-leninismu*, FČ 1964, č. 5.
21. *Nový plán výuky marxismu-leninismu na filosofické fakultě v Brně*, Přehled vědecké a pedagogické práce kateder marxismu-leninismu 1964, č. 6.
22. *Um eine international gültige Normung der Quellennachweisung für die Werke der Klassiker des Marxismus-Leninismus*, SPFFBU G 8 (1964).
23. *L. V. Vorobjov, V. M. Kaganov, A. J. Furman: Základné kategórie a zákony materialistickej dialektiky*, SPFFBU G 8 (1964).
24. *Kategorie nahodilého v dějinách filosofického myšlení*, Praha 1965.
25. *Dušan Machovec: Aristoteles Anschauungen von der Substanz. Jan Patočka: Aristoteles, seine Vorgänger und Erben. Deutsche Zeitschrift für Philosophie*, 1965, No. 10—11.
26. *Problém interpretace kategorií absolutní a relativní pravdy*, FČ 1965, č. 3.
27. *Přednášky v brněnské Filosofické jednotě v zimním semestru 1964—1965* FČ 1965, č. 3 (zpráva).

28. *Diskuse o struktuře marxistické filosofie*, FČ 1965, č. 5 (zpráva; spolu s J. Kamarýtem).
29. *Brněnská Filosofická jednota v letním semestru 1964—1965*, FČ 1965, 4, 5 (zpráva).
30. *Problém obecné charakteristiky kauzální interpretace pohybu*, SPFFBU B 12 (1965).
31. *Sokrates — portrét filozofa*, FČ 1966, č. 1 (recenze knihy J. L. Fischera Sokrates nelegendární, Praha 1965).
33. *Die Entstehung der theoretischen Kategorie der Zufälligkeit in der Antike*, Helikon, Rivista de la cultura e tradizione classica, No. 3—4.
34. *Sokrates — filozof a člověk*, Tvorba 1966, č. 42 (recenze knihy J. L. Fischera: Sokrates nelegendární).
35. *Svědectví o soudobé filosofii*, Kulturní tvorba 1966, č. 50 (recenze knihy L. Nového: Filosofie v neklidné době).
36. *Nad dvěma kongresy (úvaha)*, Literární noviny 1966, č. 37.
37. *Zastaralá příručka metodiky*, Přehled vědecké a pedagogické práce kateder marxismu-leninismu 1966, č. 3 (recenze knihy K metodike vyučovania filozofie na vysokých školách, Bratislava 1965).
38. *Jan Patočka: Aristoteles, jeho předchůdci a dědicové (recenze)*, SPFFBU (spolu s J. Gabrielem).
39. *Studie Igora Hrušovského o strukturaci a apercepci konkrétního*, FČ 1967, č. 2 (recenze knihy vydané v Bratislavě 1966).
40. *K dějinám oboru filosofie na brněnské universitě*, FČ 1967, č. 4.
41. *Mezinárodní konference „Antika a dnešek“*, SPFFBU B 14 (1967) (zpráva).
42. *Ein Beitrag zur Frage des aristotelischen Erbguts in der Philosophie Hegels*, Akta kongresu Antiquitas Graeco—Romana ac tempora nostra, Praha 1968.
43. *Kauzalita a homo faber (Příspěvek k problému selektivního charakteru kauzálních soudů)*, FČ 1968, č. 2.
44. *Polemický kontakt Engelse s Dühringem a vznik kapitol o dialektice v Anti-Dühringu*, FČ 1968, č. 6.
45. *Soupis písemné pozůstalosti dr. Gustava Riedela*, SPFFBU B 15 (1968).
46. *Edice Ústavu sociálně politických věd Karlovy university*, FČ 1969, č. 3 (zpráva).
47. *Výbor z prací Igora Hrušovského*, FČ 1969, č. 4 (recenze knihy I. Hrušovského Kapitoly z teórie vedy, Bratislava 1968).
48. *Pokus o filozoficko-sémantickou analýzu pojmu „nahodilost“*, SPFFBU B 16 (1969) (příspěvek přednesený na XIV. mezinárodním filozofickém kongresu ve Vídni).
49. *Problém inkongruence interpretačních pojmů*, SPFFBU B 16 (1969) (příspěvek přednesený na XIV. mezinárodním filozofickém kongresu ve Vídni).
50. *Dialektika odrazu a praxe v tzv. párových kategoriích dialektiky*, FČ 1970, č. 3.
51. *„Filozofické studie“ J. L. Fischera*, FČ 1970, č. 5.
52. *Úvod do typologie kauzálního myšlení*, Filozofia 1971, č. 5.
53. *K problému myšlenkové kompozice betlémské legendy*, SPFFBU B 19 (1972).

PROF. DR. JAROMÍR BARTOŠ

(28. 3. 1927 — 13. 4. 1972)

Der Artikel wurde als Nachruf für den verstorbenen Prof. Dr. Jaromír Bartoš, CSc., geschrieben. Einleitend befaßt sich Autorin kurz mit dem Leben von J. Bartoš und konzentriert sich denn vor allem auf seine wissenschaftliche Arbeit und auf seine Verdienste um die Entwicklung der tschechischen Philosophie. Anschließend führt die Verfasserin die Bibliographie der Arbeiten von Prof. Dr. Bartoš an.